

Dogfennau canllawiau cenedlaethol, adroddiadau ac adnoddau i ysgolion

Canllawiau Llywodraeth Cymru

[Canllawiau i leoliadau addysg am gam-drin rhywiol, camfanteisio ac ymddygiad rhywiol gan gyfoedion 2020 \(Llywodraeth Cymru, 2020a\)](#)

Mae'r canllawiau hyn yn rhoi offer ymarferol i leoliadau addysg atal ac ymateb i achosion o gam-drin rhywiol, camfanteisio ac ymddygiad rhywiol niweidiol rhwng cyfoedion, sy'n digwydd yn yr ysgol, a'r tu allan. Mae hyn yn cynnwys cam-drin a chamfanteisio digidol. Mae Llywodraeth Cymru yn cynghori lleoliadau addysg i ddefnyddio'r canllawiau hyn i roi polisiau clir ar waith er mwyn atal ac ymateb i achosion o gam-drin rhywiol, camfanteisio ac ymddygiad rhywiol niweidiol rhwng cyfoedion, er mwyn i bob plentyn sy'n mynychu lleoliad wireddu ei hawl i fod yn ddiogel a'i hawl i gael addysg.

Mae'r canllawiau'n rhoi enghreifftiau o sut gallai aflonyddu rhywiol a cham-drin ac aflonyddu rhywiol digidol ymddangos yn ymarferol. Mae'n disgrifio'r modd y mae gan leoliadau addysg ddyletswydd statudol i ddiogelu plant a phobl ifanc, hyrwyddo eu lles ac ategu eu hawliau. Mae'r canllawiau'n amlygu pwysigrwydd cofio y gall bechgyn a merched arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol. Mae tystiolaeth yn awgrymu bod ymatebion lles yn tueddu i gael eu rhoi i ferched, tra bod ymddygiad rhywiol niweidiol bechgyn yn cael ei weld fel mater cyfiawnder troseddol. Dylai plant sydd wedi profi cam-drin rhywiol, camfanteisio ac ymddygiad rhywiol niweidiol rhwng cyfoedion gael eu cefnogi i ddweud eu dweud, cael eu clywed a gallu cael y cymorth sydd ei angen arnynt, mewn lleoliadau addysg a'r tu allan iddynt.

Mae'r canllawiau'n rhannu cyngor am sut i weithredu ymagwedd ysgol gyfan mewn perthynas ag aflonyddu a cham-drin rhywiol, a sut i ymgysylltu â rhieni.

Mae'n cynnwys nodweddion allweddol ymagwedd amlasiantaethol lwyddiannus wrth ymateb i gam-drin rhywiol, camfanteisio ac ymddygiad rhywiol niweidiol

rhwng cyfoedion.

[Rhannu delweddau noeth a hanner noeth: Ymateb i ddigwyddiadau a diogelu plant a phobl ifanc ar-lein - Cadw'n ddiogel ar-lein - Hwb \(llyw.cymru\) \(Llywodraeth Cymru, 2020b\)](#)

Mae hon yn ddogfen gan Lywodraeth Cymru, wedi'i hysgrifennu'n benodol ar gyfer penaethiaid, arweinwyr diogelu ac uwch dimau arweinyddiaeth mewn lleoliadau addysg. Hefyd, mae canllaw ymarferwyr ar gael i athrawon. Amcan y canllawiau yw cefnogi ysgolion a cholegau addysg bellach wrth ymateb i ddigwyddiadau'n ymwneud â rhannu delweddau noeth neu hanner noeth (cyfeiriwyd at hyn yn flaenorol fel 'secstio' ac mae'n cwmpasu pob math o ddigwyddiadau'n ymwneud â rhannu delweddau), a sicrhau bod eu hymateb yn rhan o'u trefniadau diogelu.

Mae'r canllawiau'n datgan pwysigrwydd peidio â throeddoli plant yn ddiangen. Gallai plant ifanc sy'n creu ac yn rhannu delweddau noeth a hanner noeth fod yn rhoi nhw eu hunain a phlant eraill mewn perygl, ond yn aml, mae'n digwydd o ganlyniad i chwilfrydedd naturiol am ryw a'u harchwiliad o berthnasoedd. Mae'r canllawiau'n pwysleisio pwysigrwydd ystyried digwyddiadau fesul achos.

Mae'r adroddiad yn rhannu canllawiau ar ddefnyddio offer asesu fel 'Continwmm model ymddygiad rhywiol plant a phobl ifanc' Hackett i ysgolion eu defnyddio wrth asesu achosion o blant yn arddangos ymddygiadau rhywiol. Hefyd, mae'n cynnwys siart llif ymdrin ag ymatebion i roi arweiniad i staff ysgol pan fyddant yn delio ag achosion. Ceir canllawiau i athrawon ar sut i ymdrin â hyn yn ddiogel – gan ystyried materion diogelu, safbwynt y plentyn / person ifanc, hyrwyddo deialog a'u grymuso. Mae'n ei gwneud yn glir y dylid ond defnyddio ymarferwyr allanol i ymestyn darpariaeth lleoliad addysg, ac nid i ddarparu sesiynau annibynnol ar wahân.

[Trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol: canllawiau i lywodraethwyr | LLYW.CYMRU \(2016\) \(Llywodraeth Cymru, 2016b\)](#)

Mae'r canllawiau hyn gan Lywodraeth Cymru yn rhoi gwybod i lywodraethwyr ysgolion am y materion sy'n amgylchynu trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol, a'r angen i gael polisi priodol ar waith i helpu staff i adnabod arwyddion o gam-drin a sut i gael cymorth iddyn nhw eu hunain, cynorthwyo eu cydweithwyr a'r bobl ifanc yn eu hysgol. Mae'r canllaw'n cynnwys

nifer o gamau y gall llywodraethwyr eu cymryd i wneud eu hysgol yn fwy diogel. Mae rhestr wirio i alluogi llywodraethwyr i bennu pa mor dda y mae eu hysgol wedi'i harfogi i gynorthwyo plant a phobl ifanc â materion trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Mae'r VAW [yn amlinellu disgwyliad fod staff ysgol yn cael hyfforddiant perthnasol i'w helpu i nodi a deall trais yn erbyn menywod.](#)

Mae strategaeth pum mlynedd Llywodraeth Cymru ynghylch Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol [VAWDASV: strategaeth 2016 i 2021 | LLYW.CYMRU](#) (Llywodraeth Cymru, 2016c) wrthi'n cael ei hadolygu ar hyn o bryd, ac ystyriwyd materion yn ymwneud â phobl ifanc drwyddi draw. Bydd ymgynghoriad cyhoeddus ar strategaeth ddrafft newydd yn cael ei gynnal yn ddiweddarach eleni.

Mae grŵp VAWDASV yn Llywodraeth Cymru yn parhau i ariannu prosiect Sbectrwm Hafan Cymru, sy'n hyrwyddo pwysigrwydd perthnasoedd iach ac yn codi ymwybyddiaeth am VAWDASV. Mae Sbectrwm hefyd yn cyflwyno hyfforddiant ar gyfer staff a llywodraethwyr ysgol am ddeall effaith cam-drin domestig ar blentyn ac yn hyrwyddo ymagwedd ysgol gyfan at fynd i'r afael â cham-drin domestig.

[Cynllun-gweithredu-cenedlaethol-atal-ac-ymateb-i-gam-drin-plant-yn-rhywiol.pdf \(llyw.cymru\)](#) (Llywodraeth Cymru, 2019)

Cyhoeddwyd y ddogfen hon gan Lywodraeth Cymru ar atal cam-drin plant yn rhywiol, ac ymateb i hyn, ym mis Gorffennaf 2019. Amcan 2 yw 'Mwy o ymwybyddiaeth ymhlith plant o bwysigrwydd cydberthnasau diogel, cyfartal ac iach a bod ymddygiad camdriniol bob amser yn anghywir'. Mae'n cynnwys adran ar gam-drin rhywiol niweidiol rhwng cyfoedion. Mae cyfanswm o bedwar cam i gyflawni Amcan 2. Mae'r ddau gyntaf ar gyfer Llywodraeth Cymru, a'r ddau olaf ar gyfer Byrddau Diogelu:

- Cyhoeddi Canllawiau ar Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb mewn Ysgolion
- Datblygu ymgyrch poster ar berthnasoedd anniogel ac afiach i blant a rhieni / gofalwyr
- Hyrwyddo gwybodaeth i blant a rhieni / gofalwyr ar berthnasoedd iach / afiach

- Datblygu llwybr cyfeirio clir i blant sy'n arddangos ymddygiad rhywiol digidol amhriodol i gael asesiad cymorth cynnar

Mae'r ddogfen yn egluro pam mae ymyrraeth a chymorth cynnar yn bwysig i atal niwed i ddioddefwyr a chyflawnwyr, a'u diogelu rhag niweidio neu gam-drin plant eraill ymhellach.

[Gwella cadernid digidol mewn addysg: Cynllun gweithredu i ddiogelu plant a phobl ifanc ar-lein - Hwb \(gov.wales\)](#)

Wedi ei gyhoeddi yn wreiddiol fel y cynllun diogelu ar-lein ar gyfer plant a phobl ifance yng Nghymru mis Gorffennaf 2018, roedd y cynllun yn gosod ymrwymiad Llywodraeth Cymru i weithio gydag ystod o sefydliadau partner i wella darpariaeth diogelwch ar-lein, polisi ac ymarfer ar draws Cymru. Yn 2020, esblygodd y cynllun gweithredu i adlewyrchu rôl bwysig gwytnwch seibr a diogelwch data wrth sicrhau fod plant a phobl ifanc yn ddiogel ar-lein. Mae'n rhoi diweddariado gynnydd ar cynlluniau gwreiddiol ac yn nodi manylion 71 gweithred, gan gynnwys 26 llif gwaith newydd sydd o ran Llywodraeth Cymru er mwyn gwella darpariaeth gwytnwch digidol, polisi ac ymarfer yng Nghymru.

Mae rhai gweithredoedd penodol o waith partner, megis NCA-CEOP (gweithred 2.19), Common Sense Education (6.10) and Childnet (gweithred 6.11) yn berthnasol er mwyn sicrhau fod adnoddau dwyieithog diogelwch ar-lein ar gael i ysgolion Cymru trwy Hwb. Gall yr adnoddau hyn gefnogi ymarferwyr i ymdrin â materion aflonyddu rhywiol ar-lein, gan gynnwys rhannu lluniau noeth, a thrafod perthnasoedd iach ac afiach gyda'u dysgwyr.

(Gweler [Aflonyddu rhywiol ar-lein - Hwb \(gov.wales\)](#); [Rhannu delweddau noeth a hanner noeth: Ymateb i ddigwyddiadau a diogelu plant a phobl ifanc ar-lein - Cadw'n ddiogel ar-lein - Hwb \(llyw.cymru\)](#) (Llywodraeth Cymru, 2020b) [Perthnasoedd ar-lein - Hwb \(gov.wales\)](#); [Bwlio ar-lein - Hwb \(gov.wales\)](#))

[Cadw dysgwyr yn ddiogel | LLYW.CYMRU](#) (Llywodraeth Cymru, 2016a)

Canllawiau cynhwysfawr i awdurdodau lleol a chyryff llywodraethol ar drefniadau ar gyfer diogelu plant

Adnoddau a phecynnau cymorth

Mae'r adnoddau a'r pecynnau cymorth defnyddiol hyn ar gael yn rhad ac am ddim ar gyfer ysgolion i gefnogi eu rhaglen addysg cydberthynas a rhywioldeb.

Agenda (dim dyddiad) - Cynorthwyo plant a phobl ifanc i wneud i berthnasoedd cadarnhaol gyfri.

Mae Agenda yn adnodd ar gyfer ymarferwyr addysgol sydd eisiau cynorthwyo plant a phobl ifanc 7-18 oed i wneud i berthnasoedd cadarnhaol gyfri yn eu hysgol a'r gymuned. Crëwyd yr adnodd am ddim hwn, y gellir ei lawrlwytho, ar y cyd gan Brifysgol Caerdydd, NSPCC Cymru/Wales, Cymorth i Ferched Cymru a Chomisiynydd Plant Cymru. Mae'n addas ar gyfer ysgolion uwchradd ac yn cwmpasu ystod eang o destunau perthnasol.

Mae adnodd pellach ar gyfer ysgolion, sef [Crush \(Agenda, dim dyddiad\)](#), bellach wedi cael ei ddatblygu ac wedi'i ddylunio'n benodol i helpu ysgolion ddatblygu eu rhaglen addysg cydberthynas a rhywioldeb.

Pecyn cymorth trais yn erbyn menywod, trais domestig a thrais rhywiol ar gyfer ysgolion a cholegau AB:

[Pecyn addysg Trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol \(VAWDASV\) | LLYW.CYMRU \(Llywodraeth Cymru, 2016b\)](#)

Pecyn cymorth Childnet: Pecyn cymorth Step up, speak up: cyfres o gynlluniau gwersi a gweithgareddau ar gyfer disgyblion 13-17 mlwydd oed sy'n mynd i'r afael ag aflonyddu rhywiol ymhlith pobl ifanc:

[Pecyn Cymorth Addysgu - Childnet \(Childnet International, 2018b\)](#)

Pecyn cymorth ar sut i ymateb i achosion o ddisgyblion yn rhannu delweddau noeth:

<https://hwb.gov.wales/api/storage/aea1c84f-ff05-4980-baf4-65491735b5bc/sharin-g-nudes-and-semi-nudes-guidance-for-education-settings-in-wales-final-merged-web-w-151220.pdf> (Llywodraeth Cymru, 2020b)

Pecyn cymorth ar gam-drin rhwng cyfoedion:

[farrer--co-safeguarding-peer-on-peer-abuse-toolkit-2019.pdf](#) (Farrer & Co, 2019)

Adnoddau'r NSPCC ar gam-drin rhywiol rhwng cyfoedion mewn addysg a pherthnasoedd iach 2021:

[Resources on peer-on-peer sexual abuse in education and healthy relationships | NSPCC Learning \(NSPCC, 2021a\)](#)

Pecyn cymorth Step up, speak up (13–17 mlwydd oed) Adnoddau ar gam-drin rhywiol rhwng cyfoedion mewn addysg a pherthnasoedd iach 2021:

[Ystorfa - Cadw dysgwyr yn ddiogel ar-lein - Hwb \(llyw.cymru\) \(darllenwyd ddiwethaf 11/10/2021\) \(Hwb, dim dyddiad\)](#)

Arweiniad a hyfforddiant i ysgolion ddelio ag ymddygiad rhywiol niweidiol ar-lein:

[Supporting children who display harmful sexual behaviour online - Childnet \(Childnet International, 2018b\)](#)

[Fframwaith wedi'i lywio gan dystiolaeth ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n arddangos ymddygiadau rhywiol niweidiol, yr NSPCC:](#)

[Fframwaith ymddygiad rhywiol niweidiol | NSPCC Learning \(NSPCC, 2019\)](#)

Mae'r fframwaith hwn yn cynnwys erfyn asesu defnyddiol ar gyfer pobl

proffesiynol sy'n gwithio mewn addysg i'w ddefnyddio i asesu addasrwydd ymddygiad rhywiol plant a phobl ifanc.

Gwasanaethau gan asiantaethau allanol sydd ar gael i ysgolion

Prosiect Mae Plant yn Bwysig, (Cymorth i Ferched Cymru. 2021a)

Mae'r prosiect hwn yn gweithio i sicrhau bod anghenion a phrofiadau plant a phobl ifanc a gafodd eu heffeithio gan gam-drin domestig yn cael eu nodi a'u bodloni. Nod Cymorth i Ferched Cymru yw gwneud yn siŵr fod pob plentyn a pherson ifanc yn deall cam-drin domestig a'r cymorth sydd ar gael, a bod y rhai sy'n cael eu heffeithio gan gam-drin domestig yn cael eu nodi, eu cefnogi a'u diogelu, eu bod yn gallu manteisio ar wasanaethau arbenigol o ansawdd da ym mhob ardal, ac yn cael eu cynorthwyo i adfer o'r cam-drin i ddatblygu eu llawn botensial. Mae'r sefydliad yn gwneud hyn trwy hyrwyddo addysg ac ymagweddau cymunedol at atal ac ymyrraeth gynnar, herio anghydraddoldeb rhwng merched a bechgyn, gwella diogelwch a lleihau i'r eithaf effaith bod yn dyst i achosion o drais a cham-drin, neu'u profi, ar blant a phobl ifanc nawr, ac yn y dyfodol.

Mae eu gwaith yn cynnwys gwaith atal mewn ysgolion a chymunedau i leihau profiadau niweidiol yn ystod plentyndod.

Rhaglen ar-lein 'Speak out Stay Safe' ar gyfer disgyblion ysgol gynradd NSPCC Learning (NSPCC, 2021b)

Mae [Rhaglen Speak out Stay Safe | NSPCC Learning yn rhaglen ddiogelu ar-lein ar gyfer plant oedran cynradd, ond gellid ei defnyddio gyda disgyblion Blwyddyn 7 hefyd.](#)

Gwasanaeth Dileu Ffotograffau (Childline, dim dyddiad)

Dyma ddogfen a [phecyn cymorth](#) sy'n rhoi cyngor buddiol i helpu pobl ifanc ac ysgolion ddileu unrhyw ddelweddau neu fideos noeth a rannwyd ar-lein oddi ar y rhyngrwyd.

Gwasanaethau gan asiantaethau allanol sydd ar gael i ysgolion

[Prosiect Mae Plant yn Bwysig, \(Cymorth i Ferched Cymru. 2021a\)](#)

Mae'r prosiect hwn yn gweithio i sicrhau bod anghenion a phrofiadau plant a phobl ifanc a gafodd eu heffeithio gan gam-drin domestig yn cael eu nodi a'u bodloni. Nod Cymorth i Ferched Cymru yw gwneud yn siŵr fod pob plentyn a pherson ifanc yn deall cam-drin domestig a'r cymorth sydd ar gael, a bod y rhai sy'n cael eu heffeithio gan gam-drin domestig yn cael eu nodi, eu cefnogi a'u diogelu, eu bod yn gallu manteisio ar wasanaethau arbenigol o ansawdd da ym mhob ardal, ac yn cael eu cynorthwyo i adfer o'r cam-drin i ddatblygu eu llawn botensial. Mae'r sefydliad yn gwneud hyn trwy hyrwyddo addysg ac ymagweddau cymunedol at atal ac ymyrraeth gynnar, herio anghydraddoldeb rhwng merched a bechgyn, gwella diogelwch a lleihau i'r eithaf effaith bod yn dyst i achosion o drais a cham-drin, neu'u profi, ar blant a phobl ifanc nawr, ac yn y dyfodol.

Mae eu gwaith yn cynnwys gwaith atal mewn ysgolion a chymunedau i leihau profiadau niweidiol yn ystod plentyndod.

Rhaglen ar-lein 'Speak out Stay Safe' ar gyfer disgyblion ysgol gynradd NSPCC Learning (NSPCC, 2021b)

Mae [Rhaglen Speak out Stay Safe | NSPCC Learning yn rhaglen ddiogelu ar-lein ar gyfer plant oedran cynradd, ond gellid ei defnyddio gyda disgyblion Blwyddyn 7 hefyd.](#)

Gwasanaeth Dileu Ffotograffau (Childline, dim dyddiad)

Dyma ddogfen a [phhecyn cymorth](#) sy'n rhoi cyngor buddiol i helpu pobl ifanc ac ysgolion ddileu unrhyw ddelweddau neu fideos noeth a rannwyd ar-lein oddi ar y rhyngrwyd.

Adroddiadau Estyn

[Iach a Hapus](#) (Estyn, 2019) – Effaith yr ysgol ar iechyd a llesiant disgyblion.

[Adolygiad o addysg perthnasoedd iach](#) (Estyn, 2017).

[Dathlu amrywiaeth a hyrwyddo cynhwysiant](#) (Estyn, 2020) (Arfer dda wrth

gefnogi dysgwyr lesbiaidd, hoyw, deurywiol a thrawsryweddol mewn ysgolion a cholegau)

[Cynnwys Rhieni](#) (Estyn, 2018) - Cyfathrebu rhwng ysgolion a rhieni plant oedran ysgol.